

antia oli kuitenkin luennoitsijoiden palaute seminaareissa: harvoin on mahdollista saada koolle niin kulttuurin, yhteiskunnan kuin politiikan asiantuntijoita, jotka ovat todella paneutuneet esitelmien kommentointiin. Seminaarit olivatkin enemmän workshoppeja joissa työstettiin tekstejä, kuin perinteistä akateemista keskustelua, jossa valitettavan usein pyritään edistämään pääosin omia näkökantoja. Tutkijakoululaisten näkökulmasta tätä osaa kesäkoulusta olisi tietenkin voinut vielä laajentaa ja ehkä tiettyjen konkreettisten tutkimusmetodien tarkempaa – ja konkreettista – käsittelyä olisi voinut harkita liitettäväksi kesäkoulun ohjelmaan. Monet luennoitsijat käsitelivät ajankohtaista tutkimusta ja pelkien tuloksien lisäksi myös heidän työskentelytavastaan aineiston parissa olisi voinut kehittää eril-

lisiä metodi-workshoppeja.

Kesäkoulussa nousivat esiin pikkutarkan tapaustutkimuksen edut ja sen potentiaali teorian kehittämiseksi perinteisen deduktiivisen tutkimusparadigman sijaan. Tapaustutkimus mahdollistaa innovatiivisen lähestymistavan tutkimuskysymykseen, mutta nostaa esiin tarpeen nojata laajempaan monitieteiseen kontekstiin.

Kesäkoulun käytännönjärjestelyt oli hoidettu erinomaisesti ja tiukka aikataulu piti. Helteistä Riikaa olisi tietenkin moni kesäkoululainen voinut tarkastella lähemmin. Tärkeää olisi ollut myös mahdollisuus syvällisempään keskusteluun luennoitsijoiden sekä muiden tutkijaopiskelijoiden kanssa, mutta tätä rajoitti tiukka ja jämäpti aikataulu.

**Mila Oiva
Jaakko Turunen**

Politiikkaa ja poetiikkaa

Helsingin yliopiston Nykykielten laitoksen venäjän kielen ja kirjallisuuden oppiaine järjesti viikonloppuna 25.–27.8. Helsingin yliopiston pääarakennuksella sekä Nykykielten laitoksen tiloissa Metsätalossa Tarton ja Helsingin yliopistojen perinteisen venäläisen kirjallisuuden konferenssin, joka oli järjestyksessä jo 13. Klassinen tapahtuma on järjestetty joka toinen vuosi vuodesta 1987 alkaen, vuorovuosin Helsingissä ja Tartossa. Tänä vuonna konferenssi kokosi yliopistolle yli 50 venäläisen kirjallisuuden tutkijaa ympäri maailmaa.

Konferenssit alkoivat vuonna 1987 kokoontua seminaarien nimellä vuorotellen Tarton ja Helsingin yliopistoilla. Ensimmäiset seminaarit olivat hyvin pienen tutkija- ja akateemikkopiiriin kokoontumisia, ja niiden situsen toimivat Tarton semioottisen koulukunnan legendaarinen joh-

tohammo Juri Lotman ja hänen vaimonsa Zara Mints. He osallistuivat seminaareihin ja niiden julkaisujen toimittamiseen kuolemaansa saakka. Seminaarien tutkielmista kootut julkaisut on julkaistu venäläisten kustantajien kautta, kuten myös monet Helsingin yliopiston väitöskirjoista. Esimerkiksi kustantamo Novoje literaturnoje obozrenije on julkaissut seminaarien esitelmien kokoelmia.

Seminaarien legendaarinen historia sisältää runsaasti tarinoita ja sattumuksia. Aikanaan esimerkiksi Juri Lotman päätyi jäämään Helsinkiin seminaarin jälkeen töihin yliopistolle, kansalliskirjaston slaavilaiseen kokoelmaan, ja lisäksi osallistumaan Mukkulan kirjailijakokoukseen. Monille tutkijoille matka 1980-luvun Neuvostoliitosta tai Neuvostovirosta Suomeen seminaariin oli myös ainutlaatuinen tilaisuus

päästä matkustamaan länteen. Seminaarit ovat vuosien kuluessa kasvaneet merkittäviksi kansainvälisiksi tieteellisiksi kokoon-tumisiksi, joissa on osallistujia lukuisista eri maista. Muutamat seminaareista ovat olleet myös osa Helsingin yliopiston kansainvälisiä tutkimusprojekteja, kuten vaikkapa vuoden 1995 seminaari, jonka aiheena oli Modernismi ja postmodernismi venäläisessä kirjallisuudessa ja kulttuurissa. Kesän 2003 Tartto-Helsinki -konferenssin aiheena taas esimerkiksi oli Historia ja kerronta (Istorija i povestvovanije) ja sekin liittyi aiheeltaan suurempaan tutkimusprojektiin. Silloin edustettuna oli kymmenen maata 70 tutkijan ja 55 luennon voimin. Seminaarien ja konferenssien historiaa on tutkijalegendojen läsnäolon, uskomattomien yhteensattumien, tarinoiden ja seikkailujen lisäksi leimannut ennen kaikkea se, että jokaiseen niistä on osallistunut sekä ensikertalaisia, uteliaita opiskelijakuuntelijoita ja vasta uraansa aloittelevia tutkijoita että vanhoja konkareita.

Tämänvuotinen kolmipäiväinen kesäinen konferenssi kokosi yliopistolle traditionsa mukaisesti sekä konferensseista jo ensimmäisiin osallistuneita guruja että arkoja ensikertalaisia. Opiskelijaosallistujia oli poikkeuksellisen vähän, mutta venäläisen kirjallisuuden harrastajia poikkesi avoimia luentoja kuuntelemaan runsaasti. Ulkomaisille luennoitsijoille Helsingin vierailun ajankohta oli kaiken lisäksi mitä sopivin, sillä käynnissä olivat Helsingin juhlatiikat runsaine kulttuuritapahtumineen, ja konferenssin toinen ilta sattui Helsingin Taiteiden yön aikaan. Silloin pikku kaupunki vaikutti hetken hiukan suuremmalta.

Teemana nyt pidetyssä 13. konferenssissa oli Politika literature – poetika vlasti (Politics of Literature – Poetics of Power), ja konferenssin osallistujat

syventyivät luennoissaan siis pohtimaan kirjallisuuden ja politiikan sekä yhteiskunnan suhteita venäläisessä kirjallisuudessa. Venäjän kielen ja kirjallisuuden oppiaine oli kutsunut konferenssiin 50 luennoitsijaa lukuisista eri yliopistoista kuudesta eri maasta. Tänä vuonna luennoimaan ja keskustelemaan saapui tutkijoita Suomen lisäksi Venäjältä, Virosta, Ruotsista, Yhdysvalloista ja Israelista. Konferenssin kielinä olivat venäjä ja englanti. Suomalaisista venäjän kirjallisuuden tutkijoista esitelmän piti konferenssissa seitsemän: Ben Hellman, Maija Könönen, Susan Ikonen ja Merja Suomi Helsingin yliopistosta, Arja Rosenholm ja Irina Savkina Tampereen yliopistosta, sekä asiantuntija Liisa Byckling Helsingistä.

Tutkijat lähestyivät yhteiskuntaa ja politiikkaa hyvin erilaisista lähtökohdista hyvin kirjavan materiaalin kautta. Konferenssin esitelmät oli järjestetty suurin piirtein tutkimuskohteiden historiallista kronologiaa noudattaen, joten torstain ensimmäisissä sessioissa käsiteltiin muun muassa 1700-luvun lopulla elänyttä Venäjän armeijan kenraalia Aleksandr Suvorovia (D. Orwin Torontosta), ruhtinas Vjazemskia Krimin sodassa (T. Stepaništševa Tartosta), sekä Puolan juutalaisten ja venäläisten suhdetta ensimmäisen maailmansodan aikana (E. Vajsband Jerusalemissa). Luonnollisesti suurin osa luennoista keskittyi neuvostoaikaisen kirjallisuuden analyysiin, mutta lauantaina kuultiin myös muutamia nykykirjallisuutta analyysoivia luentoja, kuten Viktor Pelevinin teosten semiopoetiikasta (M. Lotman Tallinnasta) ja Natalja Kjutšarjovan nykyvenäjän ongelmia ruotivasta romaanista *Kolmannessa luokassa* (M. Könönen Helsingistä). Könönen osoitti luennossaan Venedikt Jerofejevin ja Kljutšarjovan intertekstuaalisia yhteyksiä.

Erilaisen lähtökohdan neuvostoanalyysiin tarjosi myös Arja Rosenholm Tampereelta eritellessään 1930-luvulla ilmestyneiden proosateosten kuvauksia vesivoiman rakentamisesta ja sen ympärille kehitellyistä sankaritarinoista nuorena Neuvostoliitossa.

Tutkituiksi tulivat niin proosa kuin lyriikkakin, mutta käsite kirjallisuus oli määritelty niin laajasti, että kohteina olivat myös teatteri, ooppera ja elokuvat. Luentosalin hilpeys hipoi kattoa kun Juri Tšivjan (Chicago) näytti yleisölle pätkiä Neuvostoliiton poliitikkoja ja kulttuuri-vaikuttajia Leninistä ja Anatoli Lunatšarskista alkaen esittelevästä mykkäfilmistä, improvisoiden itse repliikit nerojen suihin. Myös ”venäläinen Nobel-trauma” eli kysymys siitä, onko kyseinen kirjallisuuspalkinto myönnetty aina poliittisin perustein, ja miksi se on myönnetty niin harvoin, tuli käsitellyksi M. Ljunggrenin (Göteborg) luennoissa Mark Aldanovin mahdollisuuksista aikanaan palkinnon tavoittelussa. Kustannus- ja julkaisupoliittikka sekä sensuuria käsiteltiin neuvostokirjallisuuden yhteydessä ymmärrettävän runsaasti. Esimerkiksi oopperan ja sensuurin suhteesta luennoi A. Kūūnal Tallinnasta, ja hänen luennollaan yleisö sai kuunnella pätkiä Rimski-Korsakovin upeasta Sadko-oopperasta. *Tamizdatia* käsiteli Ben Hellman kertoessaan siitä, miten suomalainen ja neuvostoliittolainen julkaisupoliittikka sivusivat toisiaan Serapion-veljesten kirjailijayhteisön kokoaman almanakan 1921 julkaisukysymyksessä 1920-luvulta eteenpäin. Hellman esitteli luennossaan myös tutkijaelämän arkea, joka ei ole vain Tarto-Helsinki -konferenssin kaltaisiin huikeisiin tapahtumiin osallistumista ja yksinäistä kirjoittamista, vaan myös jännittävää salapoliisityötä arkistojen hämärissä. Hellman löysi kadonneen almanakan käsikirjoituksen lopulta Suomesta, ja

seuraavaksi hän luennoi aarteesta Pietarissa, lähempänä yhteisön syntysijojä. Myös tamperelaisen Irina Savkinan luento tarjosi hyvin omanlaisensa näkökulman kirjallisuuteen, sillä hän määritteli kirjallisuudeksi myös harrastelijakirjoittajien julkaisemattoman tuotannon, analysoidessaan 1997 järjestetyn omaelämäkerta-kirjoituskilpailun satoa kahden kulttuurin kansalaisten identiteetin rakentumisen näkökulmasta.

Juhlalilaisuuksien ja maljapuuhien lisäksi naurua kuultiin myös esitelmäsessioissa, sillä neuvostopoliittikan ja kirjallisuuden yhdistäminen on aiheuttanut tragedioiden ja sensuurin lisäksi luonnollisesti myös valtavat määrät tahatonta ja tarkoituksellista komiikkaa. Yllättävää ei liene myöskään se, että yleisökysymyksiin ja keskusteluun päätyvistä esitelmistä monet johtivat tiukkoihinkin väittelyihin. Eikä se, että tarvittaessa lisäaikaa sekä luennointiin että keskusteluihin nipistettiin kahvitauoista.

Konferenssin päätösjuhlissa maljoja kohotettiin Helsingin ja Tarton yliopistojen yhteistyölle ja tapahtuman pitkille kunniakkaalle perinteille, mutta myös tulevaisuudelle. Kahden vuoden kuluttua sekä samat että uudet Venäjän lumoamat tutkijat ja harrastajat kohtaavat kesäisessä Tartossa, ja neljän vuoden kuluttua jälleen Senaatintorin laidalla. Siihen asti keskustelua käydään kohtaamisten lisäksi varmasti kirjeenvaihtona. Ja epäilemättä myös Facebookissa, jossa uusia ystävyysuhteita on konferenssin jälkeen muodostettu. Tarto-Helsinki -facebookiyhteisön (tai faniklubin) perustaminen lienee pian ajankohtainen keskustelun tai väittelyn aihe.

Anni Lappela